

**ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΘΕΜΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΜΕ ΘΕΜΑ « ΣΥΛΛΗΨΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΚΡΑΤΗΣΗ »**

Επιμέλεια : Ιωάννα Δημητρακάκη
Φοιτήτρια Δ' εξαμήνου – 2^ο έτος
της Νομικής Σχολής Αθηνών (τμήμα Νομικού)
Αριθμός Μητρώου : 1340200600091
Αριθμός Τηλεφώνου: 6947091692

Διδάσκων:
Κ. Δημητρόπουλος
Καθηγητής Δημοσίου Τομέα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τίτλοι

- 1) Η εξέλιξη της έννοιας της “Ελευθερίας”.....σελ. 4

- 2) Η εξέλιξη του νομικού πλαισίου των θεσμών της προσωρινής κράτησης και των περιοριστικών όρων από το 1981 και εφεξής.....σελ. 5
  - 2.Ι) Γενικά – Η Επικρατούσα κατάσταση ως το 1981.....σελ. 5
  - 2.ΙΙ) Οι κυριότερες αλλαγές με την τροποποίηση του νόμου 1128/1981 – το πέρασμα στη προσωρινή κράτηση.....σελ. 6
  - 2.ΙΙΙ) Οι καινοτομίες του νόμου 2207/1994.....σελ. 8

- 3.α) Οι κυριότεροι λόγοι επιβολής προσωρινών μέτρων σύμφωνα με το νόμο 2207/1994.....σελ. 9
- 3.β) Οι απόκρυφοι λόγοι της επιβολής μέτρων κατά εφαρμογή του άρθρου 282^{ΚΠΔ} .....σελ. 9

- 4) Η κατάσταση σήμερα – νόμος 2408/1998.....σελ. 10

- 5) Ενέργειες που έχουν γίνει για την πρόληψη και βελτίωση των συνθηκών της προσωρινής κράτησης στα σωφρονιστικά καταστήματα.....σελ. 11
  - 5.1) Η πρώτη πενταετία εφαρμογής της Ευρωπαϊκής σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.....σελ. 11
  - 5.2) «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.....σελ. 13

- 6) Η ειδικότερη σχέση των δύο προτεινόμενων μέτρων του άρθρου 282^{ΚΠΔ} και 283^{ΚΠΔ} .....σελ. 14

- 7) Οι νομολογιακές «θέσεις» και θεωρητικές «αντί-θέσεις» κατά την επιβολή ή διατήρηση των επίμαχων προσωρινών μέτρων του άρθρου 282^{ΚΠΔ} ....σελ. 14
- 8) Σύγκριση των Ευρωπαϊκών χωρών ως προς το θέμα της προσωρινής σύλληψης και κράτησης και της επιβολής περιοριστικών όρων.....σελ. 16
- 9) Νομολογιακή αντιμετώπιση των αιτήσεων άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης και των περιοριστικών όρων.....σελ. 17
- 10) Ο έλεγχος εξακολούθησης και η παράταση της προσωρινής κράτησης στην πράξη.....σελ. 17
- 10I) Ο έλεγχος εξακολούθησης της προσωρινής κράτησης.....σελ. 18
- 10II) Η παράταση της προσωρινής κράτησης....σελ. 21
- 11) Βιβλιογραφία.....σελ. 28 - 29

1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ»

Στην αρχαιότητα ο ρήτορας Αλκιδάμας έγραψε ότι «ελευθέρους άφηκε πάντας Θεός, ουδένα δούλον ή φύσις πεποίηκε» (Μεσσηνιακόν, σελ. 8). Αυτή η φράση του μεγάλου Έλληνα φιλοσόφου τονίζει μέσα σε λίγες γραμμές τη βαρυσήμαντη σημασία του απαλλοτριώτου δικαιώματος για όλους στο αναφαίρετο αγαθό της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ είναι από θετική άποψη η δυνατότητα αποδοχής ευκαιριών για τη συνεχή άσκηση της πρωτοβουλίας από κάθε άτομο. Ενώ από αρνητική άποψη ελευθερία είναι η απουσία κάθε περιορισμού και η ακώλυτη άσκηση του δικαιώματος αυτού από το κάθε άτομο.

Ωστόσο η συμβίωση πολλών ατόμων σε μια κοινωνία αναγκαστικά περιορίζει το απόλυτο δικαίωμα της ελευθερίας και επιβάλλει μια μείωση «εις το προσήκον δια τη συμβίωσιν μέτρο». Δηλαδή, η ύπαρξη πολιτικής κοινωνίας ή κράτους περιορίζει την ελευθερία «εις το μετρο εκείνο το οποίο κατά την κρίση των ιθυνόντων επιβάλλεται για την πολιτική κοινωνία καθεστώς περιορισμού της ελευθερίας (από το βιβλίο Ανώτατο όριο προφυλακίσεως ως μέτρο προστασίας της προσωπικής Ελευθερίας υπό Θεοδώρου, Ιούνιος 1972, Αθήνα).

Ωστόσο κατά τη διάρκεια της ιστορίας η ανάπτυξη της προσωπικής ελευθερίας σημείωσε τεράστια πρόοδο και σήμερα έχει κατοχυρωθεί ως ένα πολιτικό δικαίωμα κάθε ατόμου και ως ένα προστατευόμενο αγαθό από το νόμο.

Βέβαια, η προσωπική ελευθερία δεν είχε πάντοτε στη συνείδηση των ανθρώπων και στη νομοθεσία των πολιτειών τη σημασία που έχει σήμερα. Σε παλαιότερες εποχές η ελευθερία ήταν προνόμιο ορισμένων μόνο τάξεων και η θέση του ατόμου στη κοινωνία και τη πολιτεία ρυθμίζοταν από τη στιγμή της γεννήσεώς του. Το παιδί του δούλου, ήταν δούλος και του είλωτα, είλωτας.

Συγκεκριμένα, είναι αξιοσημείωτο ότι κατά την αρχαιότητα ήταν ευρέως διαδεδομένη στην Ελλάδα η θεωρία του φυσικού δικαίου, βάσει της οποίας ο άνθρωπος είναι φύσει ελεύθερος. Αυτή η θεωρία που είδε το φως στην Ελλάδα το 5^ο αιώνα π.χ. χρωστά την αρχή της στην κριτική που υπέβαλαν οι σοφιστές σ' όλους τους κοινωνικούς και πολιτικούς Θεσμούς καθώς και στο γεγονός ότι οι σοφιστές ήταν εκείνοι που απέναντι στο θετό δίκαιο αντέτασσαν τους φυσικούς νόμους. Αυτό τουλάχιστον το συμπέρασμα εξάγεται από τα όσα γράφει ο Πλάτων στον Πρωταγόρα, όταν θέτει στο στόμα του Ιππία τον ακόλουθο συλλογισμό:

«ηγούμαι υμάς συγγενείς τε και οικείους και πολίτας άπαντας είναι φύσει, ου νόμω, το γαρ όμοιον τω ομοίω φύσει συγγενές έστιν, ο δε νόμος, τύραννος ων των ανθρωπων πολλά παρά την φύσιν βιάζεται...»

Ωστόσο, στην ιστορική εξέλιξη της έννοιας της ελευθερίας σαν θεωρία έχει διάφορους εκπροσώπους τόσο στις θετικές επιστήμες όσο και στη θεολογική εκπροσώπηση. Παρά ταύτα οι αντιλήψεις «περί ισότητας και ελευθερίας των ανθρωπων» χωρίς οποιαδήποτε διάκριση έμειναν για καιρό μόνο φιλοσοφικές θεωρίες, ενώ απέκτησαν πρακτική σημασία το τελευταίο τέταρτο του 18^{ου} αιώνα.

Συγκεκριμένα, η πρώτη ουσιαστική αναφορά στην έννοια της ελευθερίας έγινε με δήλωση στη Αμερικάνικη Ανεξαρτησία το 1776, η οποία καθόρισε ότι «όλοι οι άνθρωποι πλάστηκαν ίσοι από τον Δημιουργό με αναφαίρετα δικαιώματα, δύο από τα οποία είναι η ζωή και η Ελευθερία».

Στη συνέχεια, μια δεύτερη αναφορά στον όρο «Ελευθερία» γίνεται στη δήλωση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 1789 στη Γαλλία, όπου τονίζεται μεταξύ των άλλων ότι «Οι άνθρωποι γεννήθηκαν ελεύθεροι με ίσα δικαιώματα».

Τέλος, στην Νεότερη Ελλάδα εμφανίζεται το 1952 στο άρθρο 5 του Συντάγματος και στο άρθρο 10 του Συνταγματικού χάρτη το 1968. Αυτά τα δύο άρθρα έχουν ως σκοπό την προστασία του ατόμου από τη σύλληψη και τη φυλάκιση από τις ανακριτικές αρχές. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε δημιουργήθηκε σύστημα εγγυήσεως για τη διαφύλαξη του έννομου αγαθού της Ελευθερίας από τις αυθαίρετες ενέργειες της ανακρίσεως.

2. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1981 ΚΑΙ ΕΦΕΞΗΣ

1) Γενικά – Η Επικρατούσα κατάσταση ως το 1981

Από τις αρχές του 1981 ο Έλληνας νομοθέτης επηρεασμένος από τα διεθνή κρατούντα νομικά τεκταινόμενα, προέβη σε αναμόρφωση του δικαίου της προφυλάκισης, καθώς οι μέχρι τότε κυριαρχούσες αντιλήψεις αναφορικά με τον χαρακτήρα και την έκταση εφαρμογής του επίμαχου θεσμού αποτύπωναν μια δυσανάλογη προς τις συνταγματικές επιταγές τάση περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων. Λόγω της αυξημένης πρακτικής χρησιμότητας της προφυλακίσεως εκείνη την εποχή, είχε δημιουργηθεί επιτακτική η ανάγκη προστασίας της προσωπικής Ελευθερίας.

Συγκεκριμένα, η καθιέρωση της προφυλακίσεως στο πλαίσιο του εξεταζόμενου δικονομικού συστήματος και η συμπίεση της με την ανακριτική τακτική της καθ' οποιοδήποτε τρόπο ομολογία του κατηγορουμένου, δεν αποτέλεσαν ανασχετικούς παράγοντες στην περαιτέρω εξέλιξη του θεσμού. Δηλαδή, η κατάργηση των βασανιστηρίων ως ανακριτικής μεθόδου και η επικράτηση του μικτού δικονομικού συστήματος στις χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης δεν οδήγησαν στον εξοβελισμό των βεβαρημένων και επαχθών μέσων της κράτησης και της ανάκρισης, αλλά αντίθετα αυτά τα δυο μέσα θεωρήθηκαν απαραίτητα για τη διασφάλιση της απονομής δικαιοσύνης. Μάλιστα, η ανάθεση της ανάκρισης σε δικαστή, με τις εγγυήσεις που τον περιέβαλαν επέδρασε καταλυτικά όχι μόνο στη διατήρηση, της προφυλακίσεως αλλά και στην αναβάπτιση της στο πλαίσιο του νέου δικονομικού συστήματος. Εκείνη την εποχή, μπορούσε κάλλιστα να επιβληθεί προφυλάκιση για κακουργηματικές πράξεις από τον ανακριτή, ο οποίος μπορεί να είχε απλώς την υποψία ότι ο δράστης ήταν ένοχος για αφηρημένης βαρύτητας πράξη. Με αυτό τον τρόπο, όμως η προφυλάκιση ήταν απλώς και μόνο μια «οιονεί προποινή, αντιστοιχούσα εις το καθ' υπόνοιαν τελεσθέν υπο του κατηγορουμένου έγκλημα».

Αυτή την προτιμωρητική λειτουργία του επαχθούς μέτρου ελάχιστα απάλυνε η ευχέρεια της προσωρινής απόλυσης των προφυλακισθέντων για κακουργήματα με ποινή κάτω των δέκα ετών σύμφωνα με το άρθρο 292^{ΚΠΔ}. Ωστόσο, ακόμα και σε αυτή τη περίπτωση προσωρινή απόλυση του προφυλακισθέντα αιρόταν, ένα αυτός ήταν ύποπτος φυγής, υπότροπος ή καθ' έξη ή ακόμα και κατ' επάγγελμα εγκληματίας ή συνέτρεχε έστω βάσιμη υπόνοια ότι ο απολυόμενος υπήρχε περίπτωση να δυσχεραίνει το έργο της ανάκρισης.

Παρόλα αυτά, σε περίπτωση διάπραξης πλημμελημάτων επιβάλλονταν προφυλάκιση μόνο εφ' όσον πληρούνταν κάποιες προϋποθέσεις. Δηλαδή ο δράστης προφυλακιζόταν μόνο σε περίπτωση που ήταν αλλοδαπός και υπήρχε κίνδυνος φυγής από τη χώρα ή εάν ο κατηγορούμενος βαρύνονταν με υπόνοιες φυγής ή θεωρούνταν ιδιαίτερα επικίνδυνος.

Συμπερασματικά δηλαδή, η κατάσταση που επικρατούσε εκείνη την εποχή ήταν ένας προσανατολισμός προς την εξυπηρέτηση τιμωρητικών σκοπών ως αντίποινα για τις εγκληματικές πράξεις η απουσία υποκατάστατων μέτρων και η ανεπαρκής ένδικη προστασία των εγκληματιών.

II) Οι κυριότερες αλλαγές με την τροποποίηση του νόμου 1128/1981 – το πέραςμα στη προσωρινή κράτηση.

Ο Έλληνας νομοθέτης ευθυγραμμιζόμενος με τις σύγχρονες τάσεις της επιστήμης, της πρακτικής των Ευρωπαϊκών χωρών και κυρίως με τις γενικές αρχές της προδικαστικής κράτησης, διατύπωσε την υπ' αριθμό 11/27-6-1980 απόφαση της Επιτροπής Υπουργών του

Συμβουλίου της Ευρώπης. Ουσιαστικά με αυτή την απόφαση εγκαταλείφθηκε εντελώς η δομή και το πνεύμα του προηγούμενου νομικού πλαισίου και προωθήθηκε για πρώτη φορά μια εμφανής εναντίωση στο επαχθές μέτρο της προφυλακίσεως κατά την προδικασία.

Έκφραση αυτής της στάσης αποτέλεσε καταρχάς η αντικατάσταση του όρου «προφυλάκιση», ο οποίος δήλωνε παραστατικά μια γλωσσική ταύτιση με τη φυλάκιση, με τον πιο δόκιμο όρο και διεθνώς παραδεδεγμένο όρο «προσωρινή κράτηση» «detention provisoire». Ωστόσο είναι σαφές ότι μόνο η ορολογική μεταβολή δεν θα μπορούσε να προδώσει διαφορετικό χαρακτήρα στη στέρηση της Ελευθερίας ως μέτρου δικονομικού καταναγκασμού (από την Εισηγητική Έκθεση του νόμου 1128/1981).

Οι νέες και ασφαλώς πιο φιλελεύθερες αντιλήψεις σχετικά με την προστασία της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου αποτυπώθηκαν εναργέστερα στις αποφασιστικής σημασίας καινοτομίες του νόμου 1128/1981.

Μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες ήταν η καθιέρωση της προσωρινής κράτησης ως δυνητικού μέτρου, η θέσπιση περιοριστικών όρων ως υποκατάστατο της προσωρινής κράτησης και τέλος η αναγνώριση του δικαιώματος προσφυγής στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο κατά τη διάρκεια της ανάκρισης.

Αναλυτικότερα, η καθιέρωση της προσωρινής κράτησης ως δυνητικού μέτρου αποτέλεσε αναμφίβολα τη σημαντικότερη τομή στη φυσιογνωμία του Θεσμού. Αυτό συνέβη, γιατί σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο η εν λόγω επιλογή παρείχε όλα τα εχέγγυα για μια διαφορετική αντιμετώπιση του επαχθούς κανόνα της υποχρεωτικής προφυλακίσεως.

Δηλαδή, η προσωρινή κράτηση επιβαλλόταν μόνο σε περίπτωση που ήταν απαραίτητη για τη υλοποίηση των σκοπών της ανάκρισης και της ποινικής δίκης.

Ο ποινικοδικονομικός νομοθέτης του 1981 προσέδιδε, δηλαδή, βαρύτητα στον ενδελεχή έλεγχο στα κακουργήματα, ώστε να μπορεί να κρίνει, εάν πρέπει ο δράστης να προφυλακιστεί. Αποχρωματίζοντας, λοιπόν, την προϋπόθεση της αφηρημένης αντικειμενικής βαρύτητας του εγκλήματος για την επιβολή της προφυλάκισης και διαγράφοντας συνάμα από τον κατάλογο των *causae arresti* την ιδιότητα του αλλοδαπού που μέχρι τότε συνιστούσε *a priori* τεκμήριο φυγής και εν γένει επικινδυνότητας διαμορφώθηκε τελικά ένα πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο ο κατηγορούμενος δεν θα μπορούσε αυθαίρετα να προφυλακισθεί από το δικαστή.

Σε συνάρτηση με την καθιέρωση της δυνητικής επιβολής της προσωρινής κράτησης του 1981, πραγματοποιήθηκε και μια δεύτερη σημαντική καινοτομία, η θέσπιση των περιοριστικών όρων. Στο άρθρο 283^{ΚΠΔ} καθορίστηκε η σχέση των περιοριστικών όρων και του επαχθέστερου μέτρου της προσωρινής Κράτησης. Η εύλογη αυτή ρύθμιση αναμφίβολα όχι μόνο ευθυγράμμιζε τη νομοθεσία μας με τη σύγχρονη δικαιοκρατική τάση αντιμετώπισης του προβλήματος, αλλά ταυτόχρονα επιβεβαίωσε την ορθότητα εκείνων των θεωρητικών απόψεων που πολλά χρόνια

πριν, εντελώς προδρομικά, προέβλεπαν ως αναγκαία λύση τη νομοθετική κατοχύρωση υποκατάστατων μέτρων της προφυλακίσεως «sostitutivni» (όπως επισημαίνεται από το βιβλίο Αρχ. Ποιν. Επιστ. 1937, Τσουκαλάς 301 ΕΡ).

Είναι αυτονόητο, λοιπόν, ότι χωρίς την παράλληλη θέσπιση των περιοριστικών όρων η κατάργηση της υποχρεωτικής επιβολής προφυλακίσεως θα κατέληγε γρήγορα σε κενό γράμμα και θα οδηγούσε – ελλείψει υποκατάστατων μέτρων στην επιβολή του, εκ των πραγμάτων, μοναδικού πρόσφορου για την υλοποίηση των σκοπών της δίκης, μέτρου στερητικού της ελευθερίας.

Γι' αυτό τον λόγο σύμφωνα με την οριοθέτηση των εξουσιών του ανακριτή κατά το άρθρο 283^{ΚΠΔ} ορίζεται ρητά ότι ο ανακριτής οφείλει κατά σειρά προτεραιότητας να εξετάσει, πρώτον, τη δυνατότητα να αφήσει ελεύθερο τον κατηγορούμενο άνευ όρων, δεύτερο, να εξετάσει την αναγκαιότητα επιβολής περιοριστικών όρων και τέλος να εξετάσει προσεκτικά και να επιβάλλει, εάν και μόνο εάν είναι απολύτως αναγκαίο, την προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου (όπως έχει ορθά επισημανθεί από τονκ. Σταθέα στο βιβλίο Προσωρινή Κράτησις, 1981 σελ. 70). Με αυτόν τον τρόπο θα εξασφαλιστούν όχι μόνο τα συμφέροντα του κατηγορουμένου, αλλά και της πολιτείας και του παθόντα. Ωστόσο, είναι σαφές ότι ο νομοθέτης με τη θέσπιση αυτού του μέτρου εκφράζεται ουσιαστικά υπέρ της μερικής κατάργησης της προσωρινής κράτησης.

III) Οι καινοτομίες του νόμου 2207/1994

Με τον νόμο 2207/1994 στο θεσμικό πλαίσιο της προσωρινής κράτησης, ο νομοθέτης είχε ως σκοπό αυτή τη φορά να ορίσει σαφέστερα τα νομικά πλαίσια αφενός της προφυλακίσεως και αφετέρου της προσωρινής Κρατήσεως.

Συγκεκριμένα, η ανάγκη κάλυψης του δικαιοκρατικού κενού που προέκυπτε από τη διάσταση μεταξύ νομικού πλαισίου και δικαστικής πρακτικής, ιδίως σε σχέση με τη συνδρομή των προϋποθέσεων επιβολής της προσωρινής κράτησης, γιατί οι δικαστές όντας προκατειλημμένοι και προσκολλημένοι στις παλαιότερες αντιλήψεις προτιμούσαν να στερούν την ελευθερία ενός κατά τεκμήριο αθώου παρά να τον αφήνουν προσωρινά ελεύθερο.

Γι' αυτό το λόγο κρίθηκε απαραίτητη η διαφοροποίηση των προϋποθέσεων επιβολής των περιοριστικών όρων και ειδικότερα η επιβολή αυτού του μέτρου εξαρτιόταν πλέον από το βαθμό βαρύτητας του εκάστοτε εγκλήματος (για τα μεγαλύτερης βαρύτητας επιβάλλονταν ποινή προσωρινής κράτησης, για τα ελαφρότερα εγκλήματα επιβάλλονταν η ποινή των περιοριστικών όρων). Δηλαδή, η επιβολή προσωρινής κράτησης επιβάλλονταν για πράξεις κατώτατου ορίου στερητικής ποινής 3 μήνες με ένα χρόνο.

Παράλληλα, θεσπίστηκε νόμος για τον γενικό έλεγχο των προϋποθέσεων της εξακολούθησης ή μη της προσωρινής κράτησης από το Δικαστικό Συμβούλιο με σκοπό την προστασία της ελευθερίας. Ο νομοθέτης δηλαδή, με το άρθρο 287^{ΚΠΔ} αποφάσισε ότι το Δικαστικό Συμβούλιο μπορεί να αποφαινεται για την εξακολούθηση ή μη της προσωρινής κράτησης σε περίπτωση που δεν έχει περατωθεί ακόμη η ανάκριση, αλλά ωστόσο έχει συμπληρωθεί χρονικό διάστημα 6 μηνών προσωρινής κράτησης για κακούργημα ή χρονικό διάστημα ενός τριμήνου για πλημμέλημα.

3α). ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ 2207/1994

Σύμφωνα με το νόμο 2207/1994 οι κυριότεροι λόγοι που δικαιολογούν την επιβολή προσωρινών μέτρων είναι οι ακόλουθοι :

α) ο κίνδυνος φυγής (causa arresti). Αυτή η προϋπόθεση πληρείται εφόσον ο κίνδυνος φυγής προκύπτει από το γεγονός ότι ο δράστης δεν έχει μόνιμη ή γνωστή διαμονή ή υπήρξε φυγόποινος ή έστω φυγόδικος στο παρελθόν.

β) Ο κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων. Αυτός ο λόγος ουσιαστικά δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα είδος προληπτικής προσωρινής κράτησης ώστε να μειωθεί δραστικά ο αριθμός των τελούμενων εγκλημάτων.

3β). ΟΙ ΑΠΟΚΡΥΦΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 282^{ΚΠΔ}

Είναι πρόδηλο ότι εκτός από τους δυο βασικούς λόγους επιβολής της προσωρινής κράτησης, υπάρχουν και οι λεγόμενοι απόκρυφοι λόγοι επιβολής της προσωρινής κράτησης. Αυτοί οι 'λόγοι' – «praeter legem» αποτελούν λόγους «causae arresti».

1) Η πρώτη κατηγορία περικλείει λόγους, οι οποίοι ανάγονται σε κριτήρια για τη θεμελίωση της προσωρινής κράτησης και υποκαθιστούν ουσιαστικά τις νόμιμες causae arresti.

Δηλαδή τα κριτήρια της βαρύτητας του εγκλήματος αφενός και της αναμενόμενης ποινικής κύρωσης αφετέρου αποτελούν δυο πολύ βαρυσήμαντους λόγους για την επιβολή της ποινής της προσωρινής κράτησης. Έτσι για παράδειγμα η νομολογία καταφάσκει τον κίνδυνο τέλεσης νέων εγκλημάτων ή τον κίνδυνο φυγής του κατηγορουμένου επικαλούμενη αντίστοιχα τη βαρύτητα του εγκλήματος ή την αναμενόμενη ποινή κύρωσης.

II) Η Δεύτερη κατηγορία συντίθεται από εκείνους τους απόκρυφους λόγους, οι οποίοι σε καμία περίπτωση δεν είναι σε θέση να επικληθούν νόμιμα, αλλά που ωστόσο επηρεάζουν αποφασιστικά τα δικαστικά πρόσωπα στη λήψη μιας απόφασης. Μερικοί τέτοιοι λόγοι είναι η καταπράυνση της κοινής γνώμης ή αλλιώς η καταπράυνση ή κοινή περί αίσθημα δικαίου γνώμη, αλλά και ο κίνδυνος συσκότισης μιας υπόθεσης, ο κίνδυνος αντεκδικήσεως και τέλος ο έμμεσος εξαναγκασμός του κατηγορουμένου σε συνεργασία με τις αρχές.

Συγκεκριμένα, η περίπτωση που ο κατηγορούμενος τιμωρείται με προσωρινή σύλληψη και κράτηση ώστε να καταπραυνθεί η οργή της κοινής γνώμης αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στην εισαγγελική πρόταση που διατυπώθηκε από ανακριτή της Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα με την εισαγγελική πρόταση «η δικαιοσύνη πολλές φορές δεν μπορεί να είναι απόλυτα στεγανή στις όποιες συναισθηματικές αντιδράσεις της κοινής γνώμης, οι οποίες παροξύνονται πολλακίς από τον κραυγαλέο τρόπο αντιμετώπισεως των δραστών από τα Μ.Μ.Ε. Για αυτό το λόγο η διάταξη προσωρινής κράτησης από το δικαστή έχει ως σκοπό να εξευμενίσει τους κραδασμούς που προκλήθηκαν στην ψυχική της κοινής γνώμης λόγω της πράξης του δράστη».

Ενώ όσο αφορά την επιβολή προσωρινής κράτησης λόγω του κινδύνου συσκότισης της υποθέσεως δεν υπάρχει αμφιβολία ότι υπάρχει περίπτωση, εφόσον ο κατηγορούμενος αφευθεί ελεύθερος, να επιχειρήσει να καταστρέψει ή να αλλοιώσει τα ίχνη του εγκλήματος του, να αφαιρέσει επιβαρυντικά για εκείνον στοιχεία από τους ανακριτικούς υπαλλήλους να χρησιμοποιήσει αθέμιτα μέσα (λόγω χάρη απειλή ή εξαπάτηση) προκειμένου να αναγκάσει τυχόν συγκατηγορουμένους του, μάρτυρες ή πραγματογνώμονες να προβούν σε ψευδή κατάθεση ή τέλος να εξωθήσει τρίτους στη διενέργεια αντίστοιχων πράξεων.

4) Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΗΜΕΡΑ – ΝΟΜΟΣ 2408/1998

Η εισηγητική έκθεση αποφαινεται ότι «παρά τις αρκετές νομοθετικές παρεμβάσεις των τελευταίων ετών η κατάσταση στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας είναι εκρηκτική».

Το 1/3 των κρατουμένων στις φυλακές είναι προσωρινά κρατούμενοι και πολλοί από αυτούς, όταν γίνει η δίκη τους, κρίνονται αθώοι. Αυτό συμβαίνει, γιατί τα δικαστήρια ασκούν καταχρηστικά την διακριτική ευχέρεια που τους δίνεται να επιβάλλουν ή όχι προσωρινή κράτηση σε έναν κατηγορούμενο με αποτέλεσμα να στερούν πολύ εύκολα την ελευθερία ενός ατόμου στο στάδιο της προδικασίας εμμένοντας σε παλαιότερες αντιλήψεις.

Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 282§3^{ΚΠΔ} η «προσωρινή κράτηση» μπορεί να επιβληθεί αντί για τους περιοριστικούς όρους μόνο εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου αυτό, μόνο δηλαδή εάν ο κατηγορούμενος διώκεται για κακούργημα

και επιπρόσθετα καταφάσκει είτε κίνδυνος φυγής είτε κίνδυνος τελέσεως νέων εγκλημάτων από τον κατηγορούμενο.

Βέβαια, η επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να επιτρέψει τη προσωρινή κράτηση μόνο για κακουρηγιατικές πράξεις αποτελεί πρόδηλα μια ιδιαίτερα ριζοσπαστική επιλογή, όχι μόνο για τα δεδομένα της εγχώριας έννομης πράξης, αλλά και διεθνώς (στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες η προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί και σε περιπτώσεις διάπραξης πλημμελημάτων) όπως επισημαίνεται από την εισηγητική Έκθεση Διευθ. Επιστ. Μελετών της Βουλής με εισηγητή τον κ. Μυλωνόπουλο, 1946, σελ. 763.

5) ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΓΙΝΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

5.1) Η πρώτη πενταετία εφαρμογής της Ευρωπαϊκής σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

(από τα πρακτικά της δημόσιας συζήτησης στο Δικηγορικό σύλλογο Αθηνών στις 17 Φεβρουαρίου του 1995 με πρωτοβουλία του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του Ανθρώπου και της Ελληνικής Εταιρίας Εγκληματολογίας)

Το Νοέμβριο του 1994 συμπληρώθηκαν πέντε χρόνια από τη θέση σε ισχύ της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (από την ομιλία της Αγλαΐας Τσήτσουρα – πρώην διευθύντριας τμήματος Εγκληματολογικών εγκλημάτων του Συμβουλίου Ευρώπης και ομότιμη καθηγήτρια του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών).

Το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα δικαιώματα του ανθρώπου ορίζει ότι «ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχείριση απάνθρωπη και εξευτελιστική». Μάλιστα, σε περίπτωση που υπάρξει παραβίαση αυτής της αρχής οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να προσφύγουν στην Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφόσον έχουν εξαντληθεί όλα τα ένδικα μέσα σε εθνικό επίπεδο). Δηλαδή τόσο η Επιτροπή όσο και το Δικαστήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου έχουν δικαστική εξουσία.

Έκτος αυτών, τη δεκαετία του 1970 τονίστηκε, από διάσημους νομικούς όπως ο Jean Jacques Gautier και ο Niall Mac Dermott, αλλά και από αρκετές μη κυβερνητικές οργανώσεις για τα δικαιώματα του ανθρώπου, η ανάγκη δημιουργίας μηχανισμών για την πρόληψη βασανιστηρίων και απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών τόσο στο πλαίσιο του Ο.Η.Ε όσο και στο πλαίσιο του Συμβουλίου Επικρατείας.

Αποτέλεσμα αυτών των επισημάνσεων ήταν η κατάρτιση συμβάσεων για αυτό το θέμα από τους δυο οργανισμούς (δηλαδή από την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και από το Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου). Ωστόσο, στην τελική διαμόρφωση αυτών των συμβάσεων καθοριστική υπήρξε η συμβολή των μη κυβερνητικών οργανώσεων όπως το ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης που αποπερατώθηκε το 1987 πλεονεκτεί της Σύμβασης του Ο.Η.Ε.

Referendoure στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του ανθρώπου

Συγκεκριμένα η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης προβλέπει τη λειτουργία Επιτροπής, η οποία θα επισκέπτεται περιοδικά τα κράτη – μέλη, που έχουν αποδεχθεί τη σύμβαση και έχουν προσχωρήσει σε αυτή, προκειμένου να διαπιστωθούν οι συνθήκες κράτησης και ιδίως το ενδεχόμενο εφαρμογής βασανιστηρίων ή απάνθρωπων και εξευτελιστικών ποινών.

Σκοπός αυτών των επισκέψεων είναι να διατυπωθούν συστάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης σε φυλακές, ψυχιατρεία ή άλλα κέντρα, όπου άτομα κρατούνται κατόπιν διαταγής δημόσιας αρχής.

Αντίθετα, η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών προβλέπει τη σύσταση μιας επιτροπής, η οποία θα είναι αρμόδια, για να δέχεται καταγγελίες για παράνομες συμπεριφορές στα σφροονιστικά καταστήματα, χωρίς ωστόσο να έχει την ευχέρεια να κάνει επισκέψεις στα κράτη – μέλη, για να διαπιστώσει το βάσιμο των καταγγελιών. Ένα σχέδιο πρωτοκόλλου στη Σύμβαση που υποβλήθηκε από την Κостаρίκα το 1991 προβλέπει τη δυνατότητα επισκέψεων. Το πρωτόκολλο, όμως, αυτό δεν έχει γίνει ακόμη αποδεκτό και εικάζεται ότι η ψήφιση του θα αργήσει ακόμα.

5.2) «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας»

Η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας υπογράφηκε το 1987. Η χώρα μας προσχώρησε στη σύμβαση το 1991 ν. 1949/1991 (ΦΕΚ Α' '83). Μάλιστα συνοπτικά η σύμβαση του συμβουλίου της Ευρώπης ονομάστηκε **CPT**.

Σκοπός του CPT: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνήλθε το Νοέμβριο του 1989 για πρώτη φορά και πραγματοποίησε την πρώτη της επίσκεψη το Μάιο του 1990 στην Αυστρία. Σκοπός του CPT είναι σε μόνιμη βάση η προστασία των προσώπων, που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους με απόφαση δημόσιας αρχής, από κάθε είδους βασανιστήρια.

Μάλιστα, μια φορά το CPT αναγκάστηκε να κάνει δημόσια δήλωση κατά της Τουρκίας στις 15 Δεκεμβρίου του 1992 με την οποία κατήγγειλε ότι «η πρακτική των βασανιστηρίων και άλλων μορφών βαριάς κακομεταχείρισης σε κρατούμενους από την Αστυνομία προσώπων, η οποία είναι ευρέως διαδεδομένη στην Τουρκία και χρησιμοποιείται τόσο έναντι υπόπτων για παραβάσεις του κοινού ποινικού δικαίου όσο και έναντι κρατουμένων κατ' εφαρμογή της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας.

Το CPT σε δημόσια αποδοκιμασία της Τουρκίας για τις συνθήκες που επικρατούν στις φυλακές της.

Δικαίωμα και τρόπος λειτουργίας του CPT

- Πρώτο και βασικό όπλο του CPT είναι οι επισκέψεις που έχει δικαίωμα να κάνει στα κράτη-μέλη του, για να εξετάσει τους χώρους όπου κρατούνται τα πρόσωπα που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους με εντολή δημόσιας αρχής. Οι χώροι αυτοί είναι φυλακές, αστυνομικά τμήματα, αναμορφωτήρια ανηλίκων, ψυχιατρεία, καθώς και χώροι, όπου κρατούνται παράνομα στο έδαφος των κρατών-μελών.
- Εκτός αυτού, το CPT πραγματοποιεί δύο ειδών επισκέψεις: τις περιοδικές-συνήθειες οι οποίες έχουν γενικό χαρακτήρα και τις ad hoc, οι οποίες είναι εξειδικευμένες και γίνονται για να ερευνηθούν συγκεκριμένες καταγγελίες, όπως αυτές που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί στην Τουρκία, στο Ηνωμένο Βασίλειο για το θέμα της Βόρειο Ιρλανδίας και στην Ισπανία για τη σύλληψη ομάδας Βάσκων αυτονομιστών.

6) Η ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΗ ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 282^{ΚΠΔ} ΚΑΙ 283^{ΚΠΔ}

Η σχέση των μέτρων της προσωρινής κράτησης και των περιοριστικών όρων αποτελεί μια από τις πλέον σημαντικές παραμέτρους στα εξεταζόμενα άρθρα 282^{ΚΠΔ} και 283^{ΚΠΔ}.

Συγκεκριμένα, παρατηρείται μια προτεραιότητα στους περιοριστικούς όρους, ενώ η προσωρινή κράτηση επιβάλλεται μόνο σε περίπτωση που οι περιοριστικοί όροι κρίνονται ανεπαρκείς. Με αυτόν τον τρόπο αποτυπώνεται η βούληση του νομοθέτη να περιορίσει την εφαρμογή του επαχθούς μέτρου της προσωρινής κράτησης μόνο στις περιπτώσεις που έχει τελεστεί ένα έγκλημα κακουργηματικού βαθμού, ενώ αντίθετα διακρίνεται μια έντονη τάση επιβολής περιοριστικών όρων για πλημμελήματα.

Η δυνητική επιβολή της προσωρινής κράτησης αντιμετωπίζεται από τον Έλληνα νομοθέτη ως ένα επαχθές μέτρο και για αυτό ακριβώς το λόγο ο νομοθέτης προσπαθεί να το αντικαταστήσει με τους περιοριστικούς όρους σε περιπτώσεις ελαφριάς βαρύτητας εγκλημάτων. Η εύλογη, λοιπόν, ανάγκη δραστικού περιορισμού των περιπτώσεων στέρησης της προσωπικής ελευθερίας αποτυπώνεται εντονότερα στο άρθρο 282^{ΚΠΔ} όπως τροποποιήθηκε (ν.2207/1994) και ν. 2408/1996. Συμπερασματικά, αυτή η τάση περιορισμού της επιβολής της προσωρινής κράτησης έχει ως σκοπό τη διασφάλιση του ατομικού συμφέροντος και την παρεμπόδιση της στερητικής προσωρινής προδικαστικής σύλληψης και κράτησης.

7) ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΕΣ «ΘΕΣΕΙΣ» ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ «ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ» ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ Ή ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΜΑΧΩΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 282^{ΚΠΔ}.

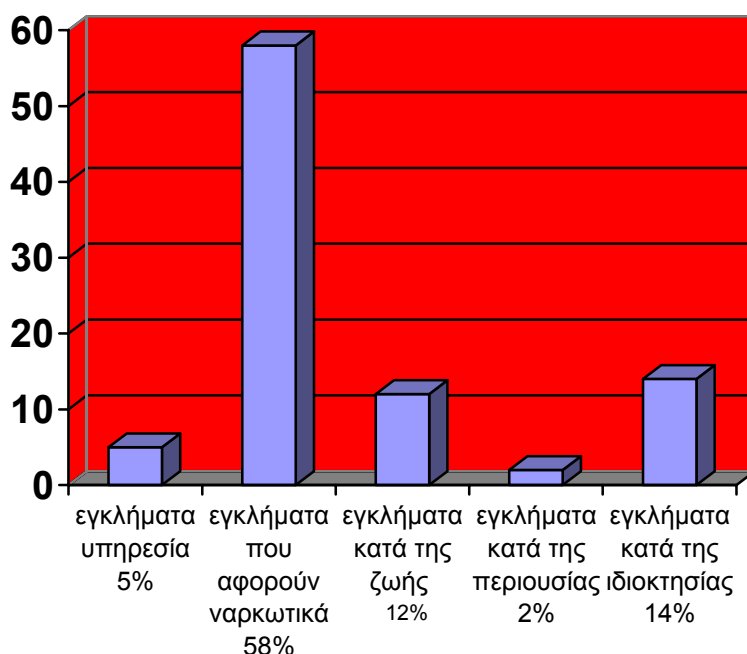

Σε περίοπτο προσκήνιο βρίσκεται η διαπίστωση ότι ο λόγος της σχέσης μεταξύ των δύο προσωρινών μέτρων και ο περιορισμός της επιβολής του επαχθέστερου (η προσωρινή κράτηση) σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις. Ωστόσο αυτή η διαπίστωση έχει ως σκοπό μόνο να υπογραμμίσει τη διαυγή επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να υλοποιήσει πρώτιστα την αξίωση της συνταγματικής αρχής της αναγκαιότητας και όχι της αδιακρίτως καθολικής επιβολής της στέρησης της ελευθερίας του ατόμου.

Ωστόσο, εμπόδιο σε αυτή τη διαπίστωση είναι το άρθρο 296^{ΚΠΔ}, το οποίο φαίνεται να περιορίζει το σκοπό των περιοριστικών όρων αποκλειστικά για την εξασφάλιση της παρουσίας του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη.

Αναμφισβήτητα η εξασφάλιση της παρουσίας του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη είναι βαρύνουσα σημασία, ωστόσο σε κάθε περίπτωση είναι σημαντικό να τονισθεί ότι η τάση περιορισμού της ποινής της προσωρινής κράτησης έχει κυρίως ως σκοπό τη διασφάλιση της ελευθερίας του ατόμου και τη μείωση της καταχρηστικής ευχέρειας που είχαν μέχρι τώρα τα δικαστήρια να επιβάλλουν στέρηση της ελευθερίας του νόμου σε ελάσσονος σημασίας δικαστικές υποθέσεις.

(Στατιστικός πίνακας που απεικονίζει ποσοστά προσωρινής κράτησης ανά κατηγορία κατά το έτος 1990)

Σχέση των 2 προσωρινών μέτρων υπό το θεσμικό πλαίσιο 2207/1994

Κατηγορία Εγκλήματος	Προσωρινή Κράτηση	Περιοριστικοί όροι
κατά ζωής	100,00%	0,00%
πρόκληση σωματικών βλαβών	0,00%	100,00%
κατά ελευθερίας	0,00%	100,00%
κατά ιδιοκτησίας	69,20%	31%
κατά περιουσίας	0%	100,00%
ναρκωτικών	50,00%	50,00%
υπηρεσίας	0,00%	100,00%
Συγκεντρωτικά επί όλων των εγκλημάτων	68,1% (32)	31,9% (150)

8) ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Αναμφισβήτητα, η επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να επιτρέψει την προσωρινή κράτηση μόνο για τα κακουργήματα αποτέλεσε μια ριζοσπαστική επιλογή όχι μόνο για τα δεδομένα της ελληνικής έννομης τάξης, αλλά και διεθνών, όπου συνηθίζεται να επιβάλλεται η προσωρινή σύλληψη και κράτηση όχι μόνο σε κακουργήματα, αλλά και σε πλημμελήματα.

Συγκεκριμένα, στο γερμανικό δίκαιο ορίζεται ρητά στη παράγραφο § 112 Abs.1 S.2 StPO ότι δεν επιτρέπεται να διαταχθεί προσωρινή κράτηση όταν αυτή είναι δυσανάλογη προς τη σημασία της υπόθεσης και της αναμενόμενης ποινής. Η λήψη, ωστόσο, του επαχθούς μέτρου της προσωρινής κράτησης είναι δυνατή, σύμφωνα με την παράγραφο § 113 StPO, στην περίπτωση αποτροπής φυγής σε όλα τα πλημμελήματα και αποτροπής κινδύνου συσκότισης της υποθέσεως στα πλημμελήματα που τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης άνω των έξι μηνών.

Το βρετανικό δίκαιο είναι προσανατολισμένο στην περιορισμένη διάρκεια της προσωρινής κράτησης. Συγκεκριμένα, η διατασσόμενη από το Magistrates Court για προσωρινή κράτηση επιτρέπεται να υπερβαίνει καταρχάς τις 8 ημέρες και συνολικά το ανώτατο όριο είναι 40 ημέρες, ενώ σε περίπτωση τακτικής διαδικασίας η προσωρινή κράτηση μπορεί να αγγίξει μέχρι και τις 110 μέρες. Βέβαια κατά το βρετανικό δίκαιο η ποινή της προσωρινής κράτησης μπορεί να επιβληθεί τόσο για δικονομικούς όσο και για εγκληματοπροληπτικούς λόγους.

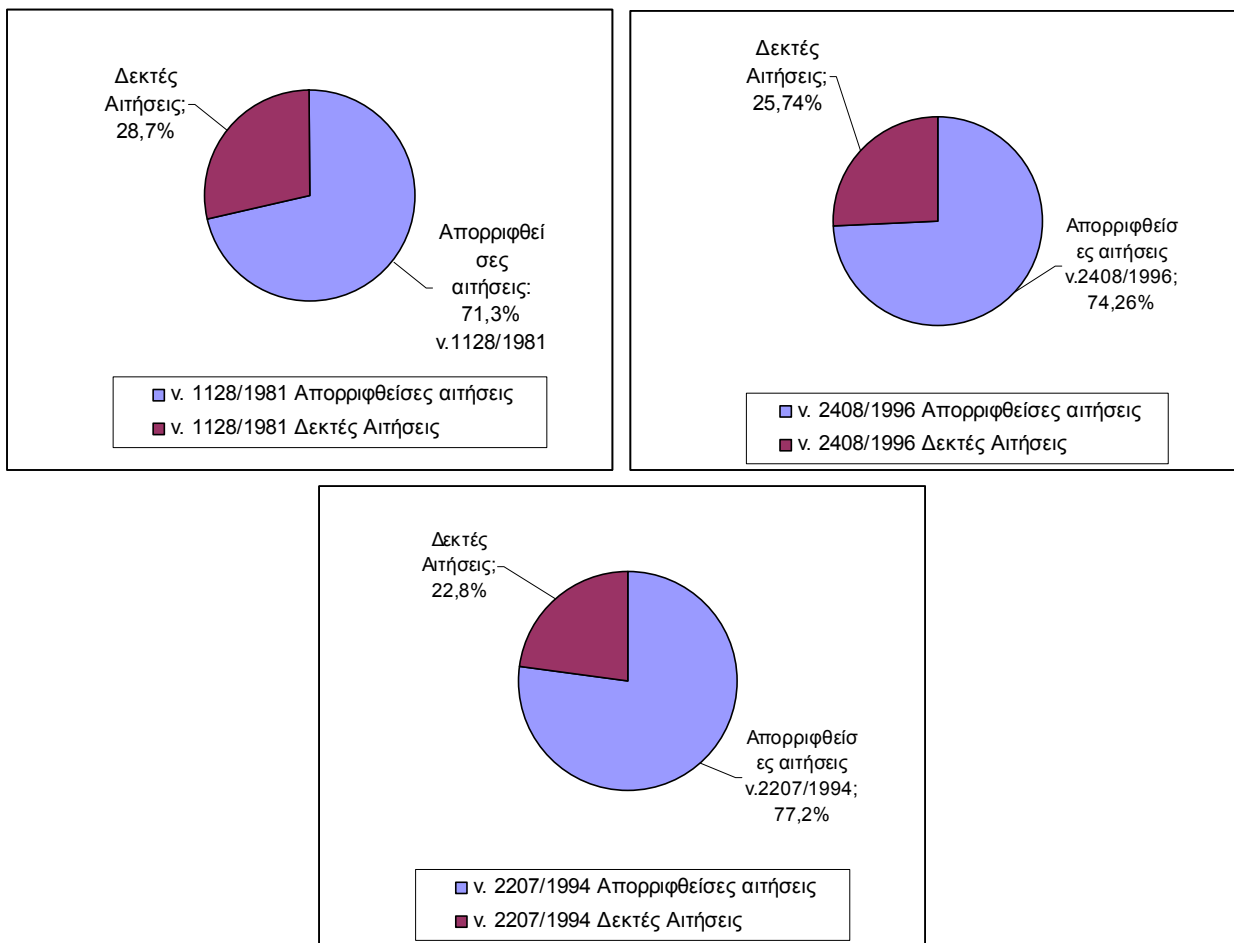
Τέλος, στο γαλλικό δίκαιο, μετά τις πρόσφατες τροποποιήσεις του 1992 και 1992, η προσωρινή κράτηση δεν επιφυλάσσεται μόνο για κακουργήματα, αλλά και για αξιόποινη πράξη, η οποία απειλείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών, εκτός κι αν πρόκειται για αυτόφωρο έγκλημα, οπότε αρκεί να υπερβαίνει η απειλούμενη ποινή ένα χρόνο. Μάλιστα κατά το γαλλικό δίκαιο σκοπός της επιβολής της προσωρινής κράτησης δεν είναι μόνο η αποτροπή του κινδύνου της φυγής, του δράστη ή ο κίνδυνος συσκότισης της υποθέσεως, αλλά κυρίως η εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και η προστασία του κατηγορουμένου από το "μένος" της κοινής γνώμης.

9) ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΑΙΤΗΣΕΩΝ ΑΡΣΗΣ Ή ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται πολύ συχνά η αξιοποίηση της δικονομικής δυνατότητας του κατηγορουμένου, εναντίον του οποίου εκδόθηκε ένταλμα προσωρινής κράτησης ή διάταξης επιβολής περιοριστικών όρων. Όπως προβλέπεται στο άρθρο 286^{ΚΠΔ} §2§ και 291§1§^{ΚΠΔ} ο κατηγορούμενος έχει τη δυνατότητα να υποβάλλει αίτηση στον ανακριτή (ή και μετά το πέρας της ανάκρισης) και να ζητήσει από το αρμόδιο Συμβούλιο την άρση των προσωρινών μέτρων ή την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους.

Τύχη αιτήσεων αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους (Βουλεύματα Εφετείου Θράκης στα νομικά πλαίσια του ν. 1128/81).

10) Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Η συστέγαση των δύο θεματιζόμενων ελέγχων, αφενός δηλαδή του ελέγχου εξακολούθησης ή μη της προσωρινής κράτησης και αφετέρου του ελέγχου παράτασης ή μη των προβλεπόμενων στο νόμο ανώτατων ορίων διάρκειας της, δικαιολογείται από το γεγονός ότι και οι δύο έλεγχοι έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση της ορθής απονομής δικαιοσύνης.

Ωστόσο, παρά την κοινή αφετηρία τους και τον κοινό προσανατολισμό τους, οι δύο έλεγχοι διατηρούν την αυτοτέλειά τους και διαφοροποιούνται μόνο ως προς το χρόνο διενέργειας του κάθε ελέγχου και ως προς το αντικείμενο έρευνας που ο κάθε έλεγχος ασχολείται.

Συγκεκριμένα, ο έλεγχος εξακολούθησης διενεργείται κατά τη συμπλήρωση του οριζόμενου στο νόμο χρονικού διαστήματος (το οποίο για τα κακουργήματα δεν μπορεί να υπερβεί τους έξι μήνες) και γίνεται στη συνέχεια η επανεξέταση του συνόλου των προϋποθέσεων επιβολής της προσωρινής κράτησης. Αντίθετα, ο έλεγχος για την παράταση ή μη του επαχθούς μέτρου της προσωρινής κράτησης λαμβάνει χώρα κατά τη συμπλήρωση του ανώτατου ορίου διάρκειάς της.

10) Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ.

Η μη αμφισβητούμενη από δικαιοκρατική άποψη σημασία του προκείμενου ελέγχου αναδεικνύεται πληρέστερα, αν συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι η διενέργεια του σε ένα εμφανώς πρωιμότερο – σε σύγκριση με τον έλεγχο παράτασης – διαδικαστικό στάδιο παρέχει τη δυνατότητα στο αρμόδιο Συμβούλιο να επανεξετάσει συνολικά τις προϋποθέσεις της προσωρινής κράτησης και σε περίπτωση μη συνδρομής τους να διατάξει την απόλυση του κατηγορουμένου από τις φυλακές πριν από την παρέλευση του ανωτάτου ορίου κράτησης του.

Καθώς ο εν λόγω έλεγχος εκτείνεται σε όλες τις νοητές επί (του θέματος ουσιαστικές ή διαδικαστικές πτυχές της κρινόμενης υπόθεσης, είναι φανερό ότι η εκφορά της ζητούμενης ειδικής και εμπειριστατωμένης κρίσης για την εξακολούθηση της προσωρινής κράτησης προϋποθέτει: (i) την επανεξέταση της αξιούμενης βαρύτητας του εγκλήματος, (ii) τη διαπίστωση ότι δεν εξασθένησαν, αλλά συνεχίζουν να υφίστανται οι αρχικές σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κρατουμένου για την αποδιδόμενη σε αυτόν άδικη και καταλογιστή αξιόποινη πράξη, (iii) την εκ νέου κατάφαση των επικληθεισών *causae arresti* του κινδύνου φυγής ή του κινδύνου τέλεσης νέων εγκλημάτων και τέλος (iv) τη θεμελίωση της ανάγκης διατήρησης της προσωρινής κράτησης, λόγω προφανούς ανεπάρκειας των περιοριστικών όρων να αποτρέψουν τους ως άνω κινδύνους.

Ήδη κατά τη θεωρητική ανάπτυξη του ζητήματος είχε επισημανθεί βέβαια ότι το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής του ελέγχου εξακολούθησης ή μη της προσωρινής κράτησης κατά την περίοδο ισχύος του ν. 1128/1981 σε συνδυασμό με τον επιφανειακό τρόπο διενέργειάς του εκ μέρους των αρμοδίων Συμβουλίων αποτύπωναν μια εντελώς αρνητική εικόνα για την αποδοτικότητα του ελέγχου και εν ταυτώ για τη σκοπιμότητα ύπαρξης του άρθρου 287 παρ. 1 ΚΠΔ.

Η τροποποίηση της εν λόγω ρύθμισης με το ν. 2207/1994 - τροποποίηση η οποία σε σχέση τουλάχιστον με η διαδικασία του ελέγχου εξακολούθησης διατηρήθηκε σχεδόν αναλλοίωτη και υπό το καθεστώς του ν. 2408/1996 - επανέφερε στο προσκήνιο το όλο ζήτημα,

αναβιώνοντας ταυτόχρονα τις ελπίδες για μια ουσιαστική και τελεσφόρα εφαρμογή του προκειμένου ελέγχου. Αποσυνδέοντας ειδικότερα την υποχρέωση διενέργειάς του από την περάτωση ή μη της ανάκρισης και διαμορφώνοντας μια αναλυτικότερη και συνάμα - συγκριτικά με το παρελθόν καθεστώς - ευνοϊκότερη για τον κατηγορούμενη διαδικασία, η τροποποιηθείσα ρύθμιση του άρθρου 287 παρ. 1 ΚΠΔ έδειχνε να εγγυάται τη ζητούμενη μεταστροφή της νομολογίας στο σημαίνον αυτό ζήτημα.

Εύλογα στρέφεται επομένως το ενδιαφέρον της ερευνάς στη διαπίστωση του τρόπου νομολογιακής αντιμετώπισης του ελέγχου εξακολούθησης ή μη προσωρινής κράτησης κατά τις δύο κρίσιμες περιόδους ισχύος των ν. 2207/1994 και 2408/1996, στις οποίες διατηρείται ως κοινό γνώρισμα το ευρύ πεδίο εφαρμογής του ελέγχου. Είναι αλήθεια βέβαια ότι η ήδη σκιαγραφηθείσα νομολογιακή πορεία στα κρίσιμα ζητήματα της ερμηνείας και εφαρμογής των προϋποθέσεων επιβολής ή διατήρησης της προσωρινής κράτησης δεν αφήνει περιθώρια αισιοδοξίας για την εμφάνιση μιας αναδεικνύουσας τη σημασία του εξεταζόμενου ελέγχου δικαστηριακής πρακτικής. Τούτο δεν σημαίνει ωστόσο ότι περιττεύει και η ακολουθούσα προσπάθεια καταγραφής και ανάλυσης της νομολογιακής πορείας στο επίμαχο ζήτημα.

Όσο ευχερώς κι αν προγιγνώσκεται άλλωστε το αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής, η ακριβής περιγραφή της δικαστηριακής πρακτικής επί του Θέματος δεν παύει να συνιστά τη μόνη μεθοδολογικά βατή οδό για την εξαγωγή καποιων ασφαλών συμπερασμάτων.

1) Πρώτο σταθμό στην προσπάθεια αυτή συνιστά, όπως και στις προηγούμενες θεματικές, η διαμόρφωση και εξέταση των στατιστικών στοιχείων, που απεικονίζουν σε γενικό πλαίσιο τη νομολογιακή αντιμετώπιση του ελέγχου εξακολούθησης ή μη της προσωρινής κράτησης κατά τις περιόδους ισχύος των ν. 2207/1994 και 2408/1996. Η πρόδηλη διαφορά έγκειται εν προκειμένω στην «ποσοστιαία απολυτότητα» των εμπειρικών δεδομένων, που προκύπτουν από την επεξεργασία του προσφερόμενου νομολογιακού υλικού.

Σε αντίθεση δηλαδή προς τις διακυμάνσεις των ποσοστών, που καταγράφηκαν ανά περίοδο στις προηγούμενες στατιστικές απεικονίσεις λ.χ. της επίκλησης των *causae arresti* ή της σχέσης προτεραιότητας των περιοριστικών όρων ή του βαθμού ευδοκίμησης των αιτήσεων αντικατάστασης προσωρινής κράτησης, η υπό συζήτηση απεικόνιση του αποτελέσματος του ελέγχου εξακολούθησης της προσωρινής κράτησης εμφανίζει και στις δυο περιόδους το ίδιο απόλυτο (100%) ποσοστό. Ειδικότερα τόσο στα συνολικά 77 βουλεύματα της περιόδου εφαρμογής του ν. 2207/1994, όσο και στα συνολικά 55 αντίστοιχα βουλεύματα της περιόδου εφαρμογής του νυν ισχύοντος ν. 2408/1996, το Συμβούλιο Εφετών Θράκης διέταξε σε όλες τις περιπτώσεις την εξακολούθηση της προσωρινής κράτησης.

Τούτη η εξέλιξη θα μπορούσε θεωρητικά να εκληφθεί εξίσου λογικά είτε ως αντικειμενική συνέπεια ενός λειτουργούντος μηχανισμού ελέγχου που επιβεβαιώνει έστω και σε

απόλυτο βαθμό τη δράση του ανακριτή, είτε ως συνεχιστή της παγιωθείσας υπό την ισχύ του ν. 1128/1981 πρακτικής της πλήρους υποβάθμισης του προκείμενου ελέγχου και άρα της πρόσδοσης σε αυτόν ακραιφνώς τυπικού επικυρωτικού χαρακτήρα της αρχικής κρίσης για την επιβολή του επαχθούς μέτρου. Ήδη εκ πρώτης όψεως εμφανίζεται ως πειστικότερη η δεύτερη εκδοχή, καθώς συνηγορεί υπέρ της τόσο η γενικότερη νομολογιακή αντιμετώπιση των προϋποθέσεων επιβολής της προσωρινής κράτησης, όσο και οι λοιπές ενδείξεις που ερείδονται στην *prima facie* προσέγγιση του σχετικού νομολογιακού υλικού. Έτσι δεν φαίνεται να είναι τυχαίο το γεγονός ότι στο σύνολο σχεδόν των κριθέντων σχετικών βουλευμάτων το Συμβούλιο δεν υιοθετεί απλώς την πρόταση του Εισαγγελέα, αλλά παραπέμπει συνολικά «προς αποφυγή άσκοπων επαναλήψεων» στους αναφερόμενους σε αυτήν λόγους (αιτιολογία) μια πρακτική που ενδεικνύει την υποβάθμιση της προκείμενης διαδικασίας ελέγχου ή τουλάχιστον τη μη εμβριθή ενασχόληση του Συμβουλίου με την υπό κρίση θεματική.

Οι ως-άνω ενδείξεις για την εκ μέρους των δικαστικών Συμβουλίων επιφανειακή αντιμετώπιση του ελέγχου εξακολούθησης της προσωρινής κράτησης επιβεβαιώνονται άλλωστε από την εγγύτερη προσέγγιση των σκεπτικών του συνόλου των εκδοθέντων βουλευμάτων. Τούτο γίνεται έκδηλο για παράδειγμα, όταν διατυπώνεται σχετικά ότι «από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των πράξεων για τις οποίες κατηγορούνται και ειδικότερα από τη φύση, το είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος... κρίνεται ότι, εφόσον οι κατηγορούμενοι αυτοί αφεθούν ελεύθεροι, είναι πολύ πιθανό να διαπράξουν και άλλα εγκλήματα Κατ' ακολουθία των όσων παραπάνω εκτέθηκαν πρέπει να εξακολουθήσει η προσωρινή τους κράτηση μέχρι και την έκδοση της οριστικής απόφασης του δικαστηρίου, που δεν μπορεί όμως αυτή να υπερβεί το ανώτατο όριο διάρκειας της προσωρινής κράτησης, δηλαδή το ένα έτος».

Καθώς βέβαια το σύνολο των εν λόγω βουλευμάτων συνυπολογίσθηκε και άρα εξετάσθηκε διεξοδικά κατά την ανάλυση του τρόπου επίκλησης και κατάφασης της συνδρομής των *causae arresti*, είναι αυτόδηλο ότι η περαιτέρω ανάπτυξη τους δεν θα προσέθετε νέα στοιχεία στην ήδη σκιαγραφηθείσα νομολογιακή πρακτική επί του θέματος. Αρκεί συνεπώς εν προκειμένω η γι' άλλη μια φορά υπογράμμιση των μελανών εκείνων σημείων, που ευθύνονται για την υποβάθμιση και του αναλυόμενου ελέγχου εξακολούθησης ή μη της προσωρινής κράτησης: Αφενός δηλαδή της εμφανούς απουσίας της ζητούμενης ειδικής αιτιολόγησης σε σχέση με την ανάγκη διατήρησης της προσωρινής κράτησης λόγω ανεπάρκειας των περιοριστικών όρων και αφετέρου της ελλειμματικής θεμελίωσης των *causae arresti* και ιδίως της διαστροφικής αναγωγής τους σε αποκλειστικές προϋποθέσεις επιβολής του επαχθέστερου μέτρου της προσωρινής κράτησης.

Ενόψει τούτων δεν δυσκολεύεται κανείς να συμπεράνει ότι τόσο η στατιστικά απεικονιζόμενη κατάσταση πραγμάτων, όσο και η αναδίφηση στα σκεπτικά των επιμέρους

συναφών βουλευμάτων αποτυπώνουν μια αναπόφευκτα επικρίσιμη δικαστηριακή πρακτική, που υποβαθμίζει τον έλεγχο εξακολούθησης της προσωρινής κράτησης και καθιστά τη σχετική διαδικασία, στο βαθμό που αυτή απολήγει στη βέβαιη συνοπτική επικύρωση της δράσης του ανακριτή, μια διαδικασία χωρίς ουσιαστικό αντίκρισμα.

Εξίσου ευχερώς συμπεραίνεται, εν τούτοις, ότι η επιβεβαιούμενη γι' άλλη μια φορά διάσταση μεταξύ της βούλησης του νομοθέτη και της εφαρμογής του νόμου δεν επαυξάνει μόνον την ανασφάλεια δικαίου, αλλά ενισχύει εν ταυτώ και την απαίτηση για πρόωπη πιο αποφασιστικών νομοθετικών επιλογών σε αυτό το τόσο ευαίσθητο ζήτημα. Επιλογών, οι οποίες -διευρύνοντας τα σημεία αναφοράς τους σε όλο το φάσμα των νοητών παραμέτρων του ελέγχου- θα απαμβλύνουν την υποφώσκουσα επί του θέματος αντιπαλότητα μεταξύ των δύο πολιτειακών εξουσιών, συμβάλλοντας έτσι συνάμα στη δικαιοκρατικότερη εφαρμογή των επίμαχων θεσμών. Ο λόγος, αφενός μεν για τη *de lege ferenda* πρόβλεψη ειδικής υποχρέωσης αιτιολόγησης της ανεπάρκειας των περιοριστικών όρων, αφετέρου δε για τη ρητή πρόβλεψη της δυνατότητας άσκησης αναίρεσης εκ μέρους του κατηγορουμένου και κατά των βουλευμάτων που κρίνουν τις αντιρρήσεις του για την εξακολούθηση της προσωρινής κράτησης. Η αποφασιστικότητα σημασία της τελευταίας αυτής πρότασης μέλλει μάλιστα να μετρηθεί κατά την ανάπτυξη της αμέσως ακολουθούσας θεματικής για την παράταση της προσωρινής κράτησης.

10Π) Η ΠΑΡΑΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ.

Αφετηρία συνιστά εν προκειμένω η διαπίστωση ότι η ιδιαίτερη σημασία του υπό συζήτηση ελέγχου δεν ερείδεται απλώς στα προαναφερθέντα σημεία διαφοροποίησής του από τον μόλις αναλυθέντα έλεγχο εξακολούθησης, αλλά επιβεβαιώνεται κυρίως με τη μέριμνα του συντακτικού νομοθέτη να καθορίσει ο ίδιος στο άρθρο 6 παρ. 4 Σ. τα ανώτατα όρια προσωρινής κράτησης, θέτοντας έτσι φραγμό σε ενδεχόμενες αυθαιρεσίες. Περαιτέρω, αναδεικνύοντας σαφέστατα τον εντελώς εξαιρετικό χαρακτήρα της διαδικασίας παράτασης της προσωρινής κράτησης, ο συντακτικός νομοθέτης αποτυπώνει αναμφίβολα με την ως άνω ρύθμιση το αποτέλεσμα μιας αποβαίνουσας υπέρ του ατομικού συμφέροντος στάθμισης.

Ειδικότερα, στο βαθμό που το άρθρο 6 παρ. 4 Σ. και σε αρμονία προς αυτό το άρθρο 287 ΚΠΔ εξαρτούν την παράταση της προσωρινής κράτησης από τη συνδρομή εντελώς εξαιρετικών περιπτώσεων, δεν καταλείπεται αμφιβολία ότι ως κανόνας εγγράφεται εν προκειμένω η μη υπέρβαση των ανωτάτων ορίων της προσωρινής κράτησης και άρα η απόλυση του κρατουμένου. Με άλλα λόγια, στο βαθμό που για την παράταση της προσωρινής κράτησης δεν εξαρκεί η τυπική επαναβεβαίωση της συνδρομής των ήδη γνωστών μας προϋποθέσεων επιβολής του επαχθούς μέτρου, αλλά προσ απαιτείται η κατάφαση «εντελώς εξαιρετικών περιπτώσεων», είναι

πρόδηλο ότι το προκείμενο νομοθετικό σκηνικό προκρίνει σε αυτό το σημείο την προστασία της προσωπικής ελευθερίας.

Υπό το φως αυτών των διαπιστώσεων, που καθιστούν εναργές ότι κάθε προσπάθεια εξίσωσης των όρων επιβολής ή εξακολούθησης της προσωρινής κράτησης με τους όρους παράτασης της αντίκειται στο γράμμα και στο πνεύμα του νόμου, τίθενται εύλογα σε περίοπτη θέση αρχικά μεν η στατιστική καταγραφή του αποτελέσματος των καθέκαστον ελέγχων παράτασης που διενεργήθηκαν κατά τις εξεταζόμενες χρονικές περιόδους, στη συνέχεια δε η εξακρίβωση του τρόπου διενέργειάς τους και: εν ταυτώ του βαθμού εναρμόνισης της αιτιολογίας τους με την επιθυμητή από το νομοθέτη αιτιολογία.

Ήδη εξ αρχής πρέπει να διευκρινισθεί, ότι τα υπό παράθεση στατιστικά δεδομένα προκύπτουν από την επεξεργασία του συνόλου των σχετικών με την παράταση ή μη της προσωρινής κράτησης βουλευμάτων, χωρίς να εξετάζεται εν προκειμένω το αιτιολογημένο ή μη των δικαστικών κρίσεων. Στο ερευνώμενο νομολογιακό υλικό δεν συγκαταλέγονται ωστόσο τα βουλεύματα εκείνα που απορρίπτουν τις εισαγγελικές προτάσεις παράτασης της προσωρινής κράτησης είτε επειδή δεν συντρέχει περίπτωση να αποφασίσει το Συμβούλιο, είτε επειδή ο κατηγορούμενος έπαυσε να είναι προσωρινά κρατούμενος και εκτίει ήδη ποινή λόγω καταδίκης του. Εύλογα άλλωστε. αφού σε όλες τις εν λόγω περιπτώσεις δεν διενεργείται εν τέλει έλεγχος παράτασης ή μη της προσωρινής κράτησης και η τυχόν συναρίθμησή τους στο κρινόμενο υλικό θα αλλοίωνε την υπό διαμόρφωση στατιστική απεικόνιση.

Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι από την πρώτη κιόλας προσέγγιση του εξεταζόμενου νομολογιακού υλικού διαφαίνεται η απόλυτη κυριαρχία της ίδιας ακριβώς πρακτικής, που ανιχνεύθηκε και επιβεβαιώθηκε στην περίπτωση του ελέγχου εξακολούθησης. Της πρακτικής δηλαδή, η οποία - εκφραζόμενη με την ανεξάιρετη παράταση των προσωρινών κρατήσεων στο σύνολο των κρινόμενων ανά περίοδο βουλευμάτων - θέτει υπό έντονη αμφισβήτηση τόσο τη σύμφωνη με το γράμμα του νόμου εφαρμογή του προκείμενου ελέγχου, όσο και καθεαυτό το χαρακτήρα του ως ουσιαστικού ελέγχου συνδρομής των προϋποθέσεων παράτασης της προσωρινής κράτησης. Κι αν μεν στην περίπτωση των εκδοθέντων υπό την ισχύ του ν. 1128/1981 βουλευμάτων το ανερχόμενο στο 100 % ποσοστό παράτασης των προσωρινών κρατήσεων μπορεί ευχερώς να θεωρηθεί ως αναμενόμενο αποτέλεσμα της γενικότερης κατά την εν λόγω περίοδο πρακτικής τής πρόδηλα ανορθόλογης εφαρμογής του κρινόμενου νομικού πλαισίου, η διατήρηση του ίδιου ποσοστού στα εκδοθέντα υπό την ισχύ των ν. 2207/1994 και 2408/1996 αντίστοιχα βουλεύματα δεν μπορεί παρά να προβληματίζει εντονότερα. Τούτο γιατί οι επελθούσες με τους ως άνω νόμους τροποποιήσεις αφενός της παρ. 5 του άρθρου 287 και αφετέρου της παρ. 2 in fine του ίδιου άρθρου, στο βαθμό που διάνοιξαν ή διεύρυναν τη διάυλο του ακυρωτικού ελέγχου των εν λόγω βουλευμάτων, έδειχναν να θέτουν φραγμούς στη συνέχιση

της μέχρι. τότε κρατούσας αντιμετώπισης των παρατάσεων, γεννώντας ελπίδες για την εφαρμογή ενός ουσιαστικού ελέγχου στο προκείμενο ζήτημα.

Αν έπρεπε κανείς λοιπόν να περιορισθεί κατά την εκτίμηση των στατιστικών δεδομένων αποκλειστικά στην αξιολόγηση των ως άνω ποσοστών, θα κατέληγε ανεπιφύλακτα σε εντελώς δυσοίωνα συμπεράσματα για την εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 4 του άρθρου 6 Σ και της παρ. 2 του άρθρου 287 ΚΠΔ και εν ταυτώ για την προστατευτική του ατομικού συμφέροντος λειτουργία του εξεταζόμενου ελέγχου.

Η εικόνα αυτή προσλαμβάνει ωστόσο διαφορετικές διαστάσεις, αν στα στατιστικά δεδομένα προστεθεί το αποφασιστικό για τη θεματική μας στοιχείο του φθίνοντος ανά περίοδο αριθμού των σχετικώς εκδοθέντων βουλευμάτων. Καθώς δηλαδή, σε αντίθεση προς το απόλυτο και χρονικά αναλλοίωτο ποσοστό των παρατάσεων προσωρινής κράτησης, ο αριθμός των σχετικών βουλευμάτων διαφοροποιείται σημαντικά από περίοδο σε περίοδο, εύλογα μπορεί να θεωρηθεί η εξέλιξη αυτή ως αποτέλεσμα των καταγραφεισών τροποποιήσεων του νομικού πλαισίου. Διότι οι όποιοι απρόβλεπτοι παράγοντες και οι νοητές διακυμάνσεις στον αριθμό των υποθέσεων δεν είναι σε θέση ασφαλώς να δικαιολογήσουν την εντυπωσιακά φθίνουσα πορεία των ανά περίοδο εκδοθέντων βουλευμάτων παράτασης της προσωρινής κράτησης, τα οποία, ενώ κατά τα δύο τελευταία έτη εφαρμογής του ν. 1128/1981 ανέρχονται σε 105, κατέρχονται κατά τη μεν περίοδο ισχύος του ν. 2207/1994 σε 18, κατά τη δε περίοδο ισχύος του ν. 2408/1996 μόλις σε 4.

Ανεξάρτητα συνεπώς από το βαθμό αιτιολόγησης των σχετικών βουλευμάτων, η συνολική εκτίμηση των βασιζόμενων σε αυτά στατιστικών στοιχείων δείχνει να επιβεβαιώνει δίχως άλλο την αποδοτικότητα των επελθουσών κατά τις δύο τελευταίες περιόδους τροποποιήσεων του άρθρου 287 παρ. 2^{ΚΠΔ}. Αλλιώς διατυπωμένο: Μολονότι το αναλλοίωτο ποσοστό των παρατεινόντων την προσωρινή κράτηση βουλευμάτων δεν παραπέμπει - εκ πρώτης όψεως τουλάχιστον - στη διενέργεια ενός ουσιαστικότερου σχετικού ελέγχου, η πρόδηλη διαφοροποίηση του αριθμού των ανά περίοδο εκδοθέντων επί του θέματος βουλευμάτων ενδεικνύει βάσιμα την εκ μέρους της νομολογίας υλοποίηση της βούλησης του νομοθέτη για την τήρηση των ανωτάτων ορίων στέρησης της προσωπικής ελευθερίας στο στάδιο της προδικασίας. Βούληση, η οποία εκφράζεται σαφέστερα στο ισχύον νομικό πλαίσιο, όπου παράλληλα με την προβλεφθείσα διεύρυνση του ακυρωτικού ελέγχου επί των σχετικών βουλευμάτων επιτάσσεται στο (τροποποιηθέν με το άρθρο 2 παρ. 15β του ν. 2408/1996) άρθρο 320 ΚΠΔ και ο κατ' απόλυτη προτεραιότητα ορισμός δικασίμου στις περιπτώσεις προσωρινά κρατουμένων κατηγορουμένων.

Μετά ταύτα μένει να εξακριβωθεί, κατά πόσο η θετική αυτή εξέλιξη συνοδεύθηκε από μια γενικότερη μεταστροφή της νομολογίας κατά την εφαρμογή των προϋποθέσεων παράτασης

της προσωρινής κράτησης και ευρύτερα κατά την αιτιολόγηση των σχετικών κρίσεων. Σημείο αναφοράς αποτελεί εν προκειμένω η στηριζόμενη στο άρθρο 6 παρ. 4Σ. θέση, ότι για την παράταση της προσωρινής κράτησης δεν αρκεί η επαναβεβαίωση της συνδρομής των προϋποθέσεων επιβολής της, αλλά προσαπαιτείται η κατάφαση των αξιούμενων στο νόμο «εντελώς εξαιρετικών περιπτώσεων».

Καθώς βέβαια ακόμα και μια βιαστική ματιά στα σκεπτικά των εκδοθέντων υπό την ισχύ του ν. 1128/1981 σχετικών βουλευμάτων αποδεικνύει πως η παγιωθείσα κατά την εν λόγω περίοδο δικαστηριακή πρακτική ισοπέδωσε πλήρως την ως άνω απαίτηση, είναι λογικό να επικεντρωθεί το ενδιαφέρον στις δύο επόμενες περιόδους. Στο βαθμό ωστόσο που η νομολογία της πρώτης αυτής περιόδου ανάγεται σε πεδίο σύγκρισης για τη διαπίστωση του βαθμού διαφοροποίησής της κατά την εφαρμογή των μετέπειτα νομικών πλαισίων, κρίνεται ως σκόπιμο να σκιαγραφηθεί εν ολίγοις η πορεία της. Αρκεί άλλωστε να παρατεθεί το απόλυτα κυριαρχήσαν στα κρινόμενα βουλευματα σκεπτικό, για να καταδειχθεί ότι η καταχρηστικά διευρυντική ερμηνεία του όρου «εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις» δεν ήταν άσχετη με τη στατιστικά αποτυπωθείσα διόγκωση του αριθμού των διαταχθεισών υπό την ισχύ του ν. 1128/1981 παρατάσεων προσωρινής κράτησης, Διότι καθαυτή η διατύπωση «εμπροθέσμως έτσι υποβάλλεται η παρούσα, η οποία και κατ' ουσία πρέπει να γίνει δεκτή, διότι συντρέχει όλως εξαιρετική προς τούτο περίπτωση, ως εκ του ότι ο ανωτέρω είναι ύποπτος φυγής (ή ως εκ του ότι ο ανωτέρω είναι ύποπτος φυγής και ιδιαίτερος επικίνδυνος και αν απολυθεί θα διαπράξει και νέα εγκλήματα) και πρέπει να διαταχθεί η παράταση της προσωρινής κράτησής του κατά έξι (6) ακόμη μήνες» καθιστά αναμφίβολο ότι η απλή αναφορά στην ή στις ως άνω *causae arresti* όχι μόνον δεν θεμελίωνε την προϋποτιθέμενη στο νόμο «εντελώς εξαιρετική περίπτωση», αλλά μετέβαλε την υπό συζήτηση διαδικασία ελέγχου σε τυπική διαδικασία αυτόματης επιμήκυνσης της διάρκειας της προσωρινής κράτησης. Λαμβανομένης μάλιστα υπόψη της απουσίας ακυρωτικού ελέγχου επί των εν λόγω βουλευμάτων δεν πρέπει να εκπλήσσει το γενικότερο συμπέρασμα, ότι η έκδηλη καταστρατήγηση της διαδικασίας παράτασης της προσωρινής κράτησης καθ' όλη την περίοδο εφαρμογής του ν. 1128/1981 αντανακλούσε πλήρως την παθογένεια της αρχικής διαδικασίας επιβολής του επαχθούς μέτρου.

Με δεδομένη τη μόλις σκιαγραφηθείσα δικαστηριακή πρακτική και καθώς η εκφρασθείσα με το ν. 2207/1994 αντίδραση του νομοθέτη περιορίσθηκε στο σημείο αυτό στη μερική τροποποίηση της παρ. 5 του άρθρου 287 ΚΠΔ, δεν πρέπει να εκπλήσσει ούτε και η επιβεβαιούμενη από την εξέταση των βουλευμάτων αυτής της δεύτερης περιόδου αντίστοιχη νομολογιακή πορεία κατά την εφαρμογή των προϋποθέσεων παράτασης της προσωρινής κράτησης. Είναι αξιοσημείωτο άλλωστε ότι οι διαφορές, που παρατηρούνται κατά την αιτιολόγηση των σχετικών κρίσεων στις δύο συγκρινόμενες περιόδους, εξικνούνται στον τρόπο

θεμελίωσης των κατά περίπτωση επικαλούμενων *causae anesti*, στοιχιζόμενες έτσι πλήρως με τις ήδη καταγραφείσες διαφορές κατά την επιβολή του επαχθούς μέτρου. Η απουσία ειδικής αιτιολόγησης των απαιτούμενων για την παράταση της προσωρινής κράτησης εντελώς εξαιρετικών περιπτώσεων παραμένει, αντίθετα, ευχερώς διαπιστώσιμη στο σύνολο και των εκδοθέντων υπό την ισχύ του ν. 2207/1994 αντίστοιχων βουλευμάτων. Τούτο ισχύει μάλιστα τόσο για τα βουλεύματα, στα οποία αποσιωπάται πλήρως η προϋπόθεση συνδρομής των εντελώς εξαιρετικών περιπτώσεων, όσο και για τα βουλεύματα, τα οποία επικαλούνται στο αιτιολογικό τους ως εξαιρετική περίπτωση την εκ νέου κατάφαση του κινδύνου φυγής ή της επικινδυνότητας του κατηγορουμένου με βάση τα αρχικά επικληθέντα κατά την επιβολή του επαχθούς μέτρου στοιχεία. Διότι είναι σαφές ότι το γράμμα των άρθρων 6 παρ. 4Σ. και 287 παρ. 2 εδ. β' ΚΠΔ καταστρατηγείται τόσο με τη διατύπωση «επειδή η πράξη του φέρει τον χαρακτήρα κακουργήματος και αυτός δεν έχει μόνιμη γνωστή διαμονή στην Ελλάδα, ενόψει της βαρύτητας της πράξεώς του θα πρέπει να παραταθεί το ανώτατο όριο προσωρινής κράτησης του για έξι (6) μήνες» όσο και με την τυπικά, μόνον διαφέρουσα διατύπωση «επειδή οι ανωτέρω πράξεις φέρουν τον χαρακτήρα του κακουργήματος, αυτός δε εκ του ποινικού παρελθόντος και των συγκεκριμένων περιστατικών των ως άνω πράξεών του (...) κρίνεται ιδιαίτερα επικίνδυνος και ύποπτος φυγής ... φρονούμε ότι η προκειμένη υπόθεση αποτελεί εξαιρετική περίπτωση και το ως άνω συμπληρούμενο ανώτατο όριο της διάρκειας της προσωρινής του κράτησης πρέπει να παραταθεί κατά έξι (6) μήνες ακόμη».

Διαφορετική θα ήταν ασφαλώς η εξέλιξη των πραγμάτων, αν η νομολογία της κρινόμενης περιόδου αποσύνδεε τον σαφώς διακρινόμενο έλεγχο παράτασης της προσωρινής κράτησης από τον -βασιζόμενο στα ήδη κριθέντα στοιχεία- έλεγχο συνδρομής των προϋποθέσεων επιβολής της, προσδίδοντας έτσι στη σχετική διαδικασία υπέρβασης των ανωτάτων ορίων διάρκειας του επαχθούς μέτρου τον απαιτούμενο εξαιρετικό χαρακτήρα της.

Όχι μόνον γιατί γενικότερα με την αποσύνδεση των δύο ελέγχων θα διευκολυνόταν η εκφορά αιτιολογημένων κρίσεων εκ μέρους του αρμοδίου Συμβουλίου, εφόσον τούτο θα επικέντρωνε πλέον την προσοχή του στην εξακρίβωση και εξειδίκευση των αντικειμενικών στοιχείων, που συνθέτουν την έννοια των εντελώς εξαιρετικών περιπτώσεων. Αλλά και γιατί κατ' αυτόν τον τρόπο θα αποτρεπόταν ειδικότερα η εμφανής στα ως άνω σκεπτικά λειτουργία του κριτηρίου της βαρύτητας του εγκλήματος, που τορπιλίζει τη σχετική διαδικασία, προωθώντας μια ισοπεδωτική αντίληψη για τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης. Μια αντίληψη δηλαδή η οποία -βασιζόμενη στον υπεραπλουστευτικό χαρακτηρισμό κάθε σοβαρού εγκλήματος ως εντελώς εξαιρετικής περίπτωσης - εκφράζεται αποκάλυπτα με την υποβάθμιση του ελέγχου παράτασης της προσωρινής κράτησης σε έλεγχο τυπικής επιβεβαίωσης των αρχικά καταφαθέντων νόμιμων και απόκρυφων λόγων επιβολής της.

Όσο φανερή κι αν είναι η ανάγκη ανάδειξης των αυτοτελών χαρακτηριστικών του προκείμενου ελέγχου και εν ταυτώ η απαίτηση παράθεσης και ανάλυσης των εντελώς εξαιρετικών περιστάσεων που δικαιολογούν την παράταση της προσωρινής κράτησης, η αναδίφηση στα εκδοθέντα υπό την ισχύ του ν. 2207/1994 βουλευμάτα αποδεικνύει ότι η διανυθείσα καθ' όλη την εν λόγω περίοδο νομολογιακή πορεία απέκλινε ελάχιστα εν τέλει από την προηγούμενη πρακτική της ανεπαρκούς αιτιολόγησης των σχετικών κρίσεων. Καθώς λοιπόν είναι ευνόητο ότι τα περί των λόγων συμπτώματα δυσλειτουργίας του ελέγχου παράτασης της προσωρινής κράτησης αποτέλεσαν την causa efficiens των επελθουσών με το ν. 2408/1996 τροποποιήσεων του άρθρου 287^{ΚΠΔ}, στρέφεται εύλογα το ενδιαφέρον στην εξέταση του αντίστοιχου νομολογιακού υλικού της τελευταίας αυτής περιόδου.

Ήδη από την πρώτη κιόλας προσέγγιση του αισθητά περιορισμένου αριθμού των σχετικών βουλευμάτων διαπιστώνεται, εν τούτοις, ότι η επιθυμητή μεταστροφή της νομολογίας στο προκείμενο ζήτημα παραμένει ακόμα το ζητούμενο. Τούτο δε, παρόλο που η ευανάγνωστη ρύθμιση του άρθρου 287 παρ. 2 εδ. γ' προϊδέαζε για μια προσεκτικότερη πορεία των δικαστικών Συμβουλίων κατά τον προσδιορισμό των στοιχείων της αιτιολογίας των υπό συζήτηση βουλευμάτων.

Δεν καταλείπεται αμφιβολία βέβαια ότι ο εκ μέρους του Ακυρωτικού μας έλεγχος των παρατεινόντων την προσωρινή κράτηση βουλευμάτων θα αποβεί εν τέλει ευεργετικός στην πράξη, όσον αφορά ιδίως την εξειδίκευση της αιτιολογίας τους. Τα πρώτα κιόλας δείγματα της επί του θέματος νομολογίας του Αρείου Πάγου παρέχουν άλλωστε επαρκείς ελπίδες επί αυτού, καθώς αξιώνεται με τη δέουσα σαφήνεια να αναφέρεται στο αιτιολογικό των ως άνω βουλευμάτων «ποιες είναι οι εξαιρετικές περιστάσεις που δικαιολογούν την παράταση της προσωρινής κράτησης» και «από ποια αποδεικτικά μέσα προκύπτουν αυτές».

Πάντως, σε ότι αφορά τουλάχιστον το ερευνώμενο νομολογιακό υλικό, η μόνη ορατή συνέπεια της τελευταίας νομοθετικής παρέμβασης εντοπίζεται ευχερώς στη στατιστικά αποτυπωθείσα μείωση του αριθμού των υπό συζήτηση βουλευμάτων. Του λόγου το αληθές επιβεβαιώνει η αναδίφηση στα σκεπτικά των τεσσάρων συνολικά βουλευμάτων, που φέρνει σε περίοπτο προσκήνιο τα ίδια - ήδη γνωστά μας - συμπτώματα δυσλειτουργίας του ελέγχου παράτασης. Έτσι λ.χ., όταν διατυπώνεται ότι «οι ανωτέρω δύο πράξεις φέρουν τον χαρακτήρα κακουργημάτων τελεσθέντων υπό του κατηγορουμένου από κοινού μετά των λοιπών συγκατηγορουμένων του και υπό την χρήση όπλου, την οποία κατά την τέλεση της ληστείας έκανε ο ίδιος και κατά την τέλεση της ληστρικής κλοπής ο συγκατηγορούμενός του ... και συνεπώς η προκειμένη υπόθεση αποτελεί εξαιρετική περίπτωση και το ως άνω συμπληρούμενο ανώτατο όριο της διάρκειας της προσωρινής του κράτησης πρέπει να παραταθεί κατά έξι (6) μήνες ακόμη», είναι προφανές, ότι η κατ' αυτόν τον τρόπο επιφανειακή θεμελίωση των

εξαιρετικών περιστάσεων με βάση ουσιαστικά την αφηρημένη βαρύτητα του εγκλήματος παραβιάζει το άρθρο 6 παρ. 4 του Σ. και εν ταυτώ και το άρθρο 287 παρ. 2 εδ. β' ΚΠΔ.

Τούτων λεχθέντων, συμπεραίνεται αβίαστα ότι ως κύριο πρόβλημα της τελευταίας αυτής θεματικής για τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης εγγράφεται η διάσταση μεταξύ νομικού πλαισίου και δικαστηριακής πρακτικής. Διάσταση η οποία, αναγόμενη σε κοινό γνώρισμα όλων των ειδικότερων θεματικών της έρευνας, οφείλει ασφαλώς να προβληματίσει περισσότερο τόσο το νομοθέτη, όσο και τους δικαστικούς λειτουργούς. Διότι η διατήρησή της αφενός μεν καταστρατηγεί τη συνταγματική επιταγή της δέσμευσης του ποινικού δικαστή από το νόμο, αφετέρου δε οδηγεί το νομοθέτη σε συνεχείς, απόσπασματικές και εν πολλοίς πειραματικού χαρακτήρα πρωτοβουλίες επίλυσης του προβλήματος.

Εύλογη είναι ως εκ τούτου η απαίτηση μιας συνολικής μεταρρύθμισης των επίμαχων θεσμών, η οποία δεν θα καλύψει αυθεντικά μόνον τα διαπιστωθέντα νομικά κενά σε σχέση με το σκοπό των προσωρινών μέτρων, τις προϋποθέσεις επιβολής και τον έλεγχό τους, αλλά με βάση τη δογματική θεμελίωσή τους και την αρχή της πρακτικής αρμονίας θα διαμορφώσει ένα πιο λειτουργικό και εναρμονισμένο με το χαρακτήρα του δικονομικού συστήματος νομικό πλαίσιο.

Εξίσου εύλογη είναι όμως και η απαίτηση μεταστροφής της νομολογίας κατά την εφαρμογή του νομικού πλαισίου των επίμαχων θεσμών και ιδίως κατά την αιτιολόγηση των εκφερόμενων κρίσεων είτε για την επιβολή των προσωρινών μέτρων, είτε για την άρση ή αντικατάστασή τους, είτε για τη διάρκειά τους. Διότι, όπως ήδη διαφάνηκε από τα προεκτεθέντα, το ενδεικνύον την παθογένεια των ως άνω διαδικασιών έλλειμμα αιτιολογίας δεν δικαιολογείται επαρκώς ούτε με το επιχείρημα του πραγματικού φόρτου εργασίας των δικαστικών λειτουργών, ούτε με τις όποιες ελλείψεις του υφιστάμενου νομικού πλαισίου.

Εναπόκειται συνεπώς στην ίδια τη δικαστική εξουσία να ανταποκριθεί αποφασιστικότερα στην υποχρέωση συμμόρφωσής της με την υπέρτατη τούτη επιταγή, προωθώντας έτσι την ασφάλεια δικαίου, την εμπιστοσύνη των πολιτών στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης και εν ταυτώ το κύρος της δικαιοδοτικής λειτουργίας. Εν κατακλείδι, η υποχρέωση αιτιολόγησης των δικαστικών κρίσεων δεν συνιστά απλώς μια -μεταξύ άλλων- συνταγματική επιταγή, αλλά ταυτόχρονα και γνώμονα για το επίπεδο της απονεμόμενης δικαιοσύνης και ευρύτερα του νομικού πολιτισμού μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «Ελευθερία και νόμος κατά τον Ρήγα Φεραίο» υπό την επιμέλεια του Τιμόθεου Κοντομέρκου, Επισκόπου Ελευσίνος, Αλεξάνδρεια 1972
2. «Φόβος Ελευθερίας: Δοκιμές Ανθρωπισμού» υπό την επιμέλεια του κ. Μαυρωνίτη, Εκδόσεις Παπαζήση, 1971, Αθήνα
3. «Κρατούμενοι και δικαιώματα του ανθρώπου» υπό την επιμέλεια Κ.Δ. Σπινέλλη και Α. Τσήτουρα (ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του Ανθρώπου, Εκδόσεις ANTΝ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 1966)
4. «Το νέο Σύνταγμα και οι βάσεις του πολιτεύματος» υπό την επιμέλεια κ. Σβώλου
5. «Ελευθερία, ισότης και κοινωνική δικαιοσύνη» υπό την επιμέλεια κ. Κόκκαλη, Αλέξανδρος Β.
6. «Σωφρονιστική» υπό Στέργιο Αλεξιάδη, Εκδόσεις ANTΝ ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ (3^η έκδοση), Θεσσαλονίκη 1966
7. «Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι» υπό Θ. Δαλακούρα, επίκουρο καθηγητή Πανεπιστημίου Θράκης, Εκδόσεις ANTΝ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 1988 (σελ. 115-425)
8. «Στέρηση της Ελευθερίας στο ποινικό σύστημα και τα δικαιώματα του ανθρώπου» από Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1991(κεφ. XIV +σελ. 415)
9. «Μαθαίνοντας για τα δικαιώματα του ανθρώπου» (μετάφραση στα Ελληνικά από εκπαιδευτικό εγχειρίδιο του Ο.Η.Ε.), Αθήνα 1992, σελ. 34
10. «Η προσωρινή κράτηση επί της πραγματικής συρροής εγκλημάτων υπό το νέο νομοθετικό καθεστώς του ν. 2408/1996», υπό την επιμέλεια του Ο. Ναμιά, Ποιν. Χρον. ΜΣΤ' (1996) σελ. 1194 ER.
11. «Το πρόβλημα της προφυλακίσεως και η εξήγησή του» υπό την επιμέλεια του Β. Παππά από το βιβλίο Ποιν. Χρ. ΚΖ' (1977) σελ. 1 ER.

12. «Αναταραχή στο θεμέλιο της ποινικής δικαιοσύνης (ο νέος νόμος για την προσωρινή κράτηση)» υπό Β. Παππά από βιβλίο Ποιν. Χρον. (1981) σελ. 649 ER.
13. «Πρόσφατες Τροποποιήσεις διατάξεων επί προσωρινής κρατήσεως» υπό κ. Μαργαρίτη, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Εκδόσεις ANT.N. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Θεσσαλονίκη 1995
14. Μυλωνόπουλος Χ. «Διαθετικές Έννοιες και Ποιν. Δικονομική υπεράσπιση του 1993», σελ. 243ER
15. «Έκθεση Διεύθυνσης Επιστημονικών Μελετών Βουλής» υπό Χ Μυλωνόπουλου, Ποιν. Χρον. ΜΣΤ (1996) (σελ. 63ER)
16. «Human rights and prisons: A compilation of international human rights instruments concerning the administration of Justice» by United Nations – Office of the High Commissioner for Human rights (σελ. 1-80)